

Bc. Tereza Vávrová

Vnitřní štěpení v Jemenu

Anotace

Současná napjatá situace v Jemenu (či, jak obsah studie naznačuje, Jemenech) je pro Evropu značně problematická, protože toto území je relativně blízko Evropy, disponuje nemalým migračním potenciálem a zároveň je to „tikající bomba“, země s bezmála 30 miliony obyvatel.

Klíčová slova

Jemen, občanská válka, intervence, napětí, migrace, klany.

Summary

The current tense situation in Yemen (or, as the content of the study suggests, Yemens) is considerably problematic for Europe, because of its relatively closeness to Europe, as well as considerable migration potential, and at the same time it is a "ticking bomb", a country with nearly about 30 million inhabitants.

Keywords

Yemen, civil war, intervention, tensions, migration, clans.

Úvod

Jemen, oficiálně nazývaný Jemenská republika je stát rozprostírající se na jihu Arabského poloostrova. Hranice sdílí se Saúdskou Arábií na severu a Ománem na severovýchodě. Pobřeží Jemenu je omýváno Rudým a Arabským mořem. Na jihozápadě také průlivem Bab al-Mandab, který představuje jednu z důležitých dopravních cest. Rozloha Jemenu je 527 968 km² (součást Jemenu tvoří také ostrov Sokotra, který se nachází v Arabském moři). Počet obyvatel země je přibližně 25 mil¹, z čehož většinu tvoří Arabové. Hustota osídlení země je 48 obyvatel/km², ekonomicky aktivní obyvatelstvo představuje cca 28 %. Průměrný roční přírůstek obyvatelstva činí 2,4 %, demografické složení je následovné: 51 % muži, 49 % ženy; 45,0 % do 14 let, 51,6 % ve věku 15–64 let, 3,4 % nad 64 let.²

Hlavním městem Jemenu je Sanaá (1,75 mil. obyvatel), mezi další velká města patří například Aden nebo Taiz. Ačkoliv dochází k rozvoji větších měst, většina obyvatel (přibližně 75%) obývá venkov. I tento ukazatel má za následek to, že se Jemen zařazuje mezi nejchudší rozvojové země světa. Výše nominálního HDP představovala pro rok 2013: 38,37 mld. USD, míra nezaměstnanosti činila 32%. Právě míra nezaměstnanosti je obrovským problémem této země a týká se především mladé generace, kde činí až 60%. Avšak právě tato skupina obyvatel by mohla zemi povznést a ekonomicky nastartovat. Míra nezaměstnanosti je druhá nejhorší v arabském světě.³ Mezi negativní faktory také patří nerozvinutá průmyslová výroba, či neexistující železniční síť. Stát Jemen je příjemcem humanitární pomoci, která tvoří přibližně 2 % HDP. Jemen sám poskytuje minimální humanitární pomoc.

---

¹ Stav za začátku roku 2013 podle posledního odhadu Economist Intelligence Unit.

² *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Jemen* [online]. 2013 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/jemen/

³ *Business Info: Jemen: Ekonomická charakteristika země* [online]. 2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jemen-ekonomicka-charakteristika-zeme-18815.html>

Vznik, formování a uspořádání státu Jemen

V minulosti byl stát Jemen a jeho území spravováno vládou mnoha království či říší. Mezi jednu z nejvýznamnějších patří říše Sabejská, která území ovládala do roku 115 n. l. Vládu později převzal Mohamed, který do země přivedl islám a začal jej zde kázat. Islám se v této zemi již od počátku stal nejrozšířenějším náboženstvím, kterému se však bude věnovat v následující kapitole. Na začátku 16. století se Jemen stal součástí velké Osmanské říše. Turci však byli vypuzeni místními obyvateli, později zabrali zemi v 70. letech 19. století a nadvládu udrželi až do první světové války. Klíčovým okamžikem v historii Jemenu bylo také obsazení strategického přístavu Aden v roce 1839, kdy jej zabrali Britové, v roce 1937 se stal britskou korunní kolonií. V roce 1962 byla vyhlášena Jemenská arabská republika, v roce 1967 Jemenská lidově demokratická republika. Mezi oběma nově vzniklými částmi Jemenu se odehrála roku 1979 válka, která vedla k sjednocení země roku 1990. V roce 1994 se je bývalá Jemenská lidově demokratická republika pokusila osamostatnit, avšak tento pokus byl neúspěšný, vedl pouze k vytvoření ústavy, která upravovala rozložení politické moci.

Důležitým faktem je to, že Jemen se skoro po celou dobu vyvíjel ve formě dvou samostatných územních jednotek. Jednu jednotku představoval Jižní Jemen (Jemenská lidově demokratická republika), druhou jednotku představoval Severní Jemen (Jemenská arabská republika). Tyto dvě části se sjednotily až v roce 1990. Sjednocení obou dvou částí země bylo časově náročné a to především díky rozdílům, které mezi jednotlivými částmi země panovaly. Rozdíly byly především ekonomické, politické, sociální, ale i bezpečnostní. Některé z rozdílů jsou patrné i v současné době. Díky tomu je novodobý Jemen označován jako rozpadlý stát. Toto označení nese především díky přetrvávajícím konfliktům mezi povstalci z kmene Húthí, bojujících proti podpůrcům prezidenta Hádího. Konflikty, politická i bezpečnostní situace je také negativně podpořena aktivním působením teroristické organizace Al-Káida.⁴

Jak již bylo v úvodu napsáno, z geopolitického hlediska má Jemen velice strategickou polohu. Velkým přínosem jsou sousedící státy, které jsou ropnými giganty. Samotný obchod s ropou přináší Jemenu 65% státních příjmů, avšak příjmy z ropy mají klesající tendenci, neboť dochází k postupnému vyčerpávání nerostných surovin. V budoucnosti hrozí i kompletní vyčerpání zásob.⁵

Země je členěna na obvod hlavního města a 21 provincií, které se dále člení na 333 oblastí, které se dále ještě dělí 2210 podoblastí. V jednotlivých oblastech jsou demografické rozdíly. V současné chvíli je v zemi populační vzestup a dochází k zalidňování problematických oblastí.⁶ Dle předpokladů by mohl mít Jemen v roce 2050 přibližně 60 milionů obyvatel. Avšak takové množství obyvatel by v souvislosti s migrační krizí, hrozbou terorismu, ekonomickou a politickou nestabilitou mohlo znamenat velké problémy. Jemen představuje ideální podmínky pro teroristickou činnost. Bezpečnostní situace se od roku 2013 bohužel zhoršuje, neboť Al-Káida zde posiluje své teroristické hnutí.

---

⁴ TOMEČKOVÁ, Lenka. *UNSC: Současná bezpečnostní situace v Jemenu* [online]. Asociace pro mezinárodní otázky (AMO), 3 [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: www.amo.cz/wp-content/./PSS-Soucasna-bezpecnostni-situace-v-Jemenu-UNSC.pdf

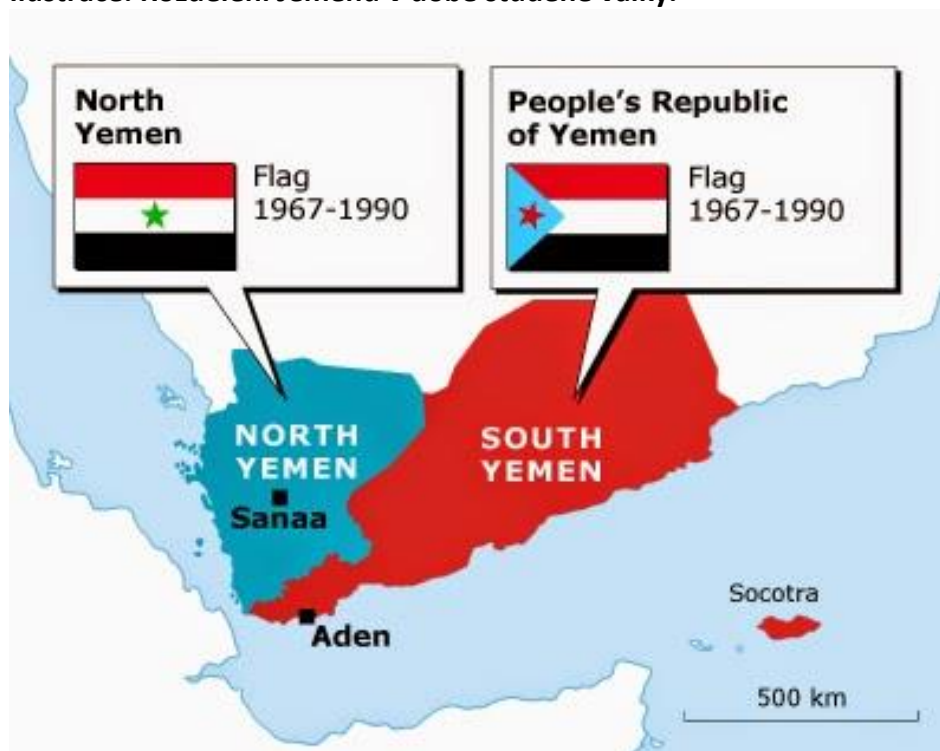
⁵ *The World Factbook: Middle East : Yemen* [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_ym.pdf

⁶ *Statoids: Governorates of Yemen* [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.statoids.com/uye.html>

Ilustrace: Administrativní uspořádání Jemenu.⁷

Ilustrace: Rozdělení Jemenu v době studené války.⁸

⁷ Administrative Divisions [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/yemen_admin_2012.pdf

⁸ The Physical Ecology, Communal Loyalties, and Geopolitics of Yemen [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://doctopence.blogspot.cz/2015/09/map-on-monday-yemen.html>

Náboženství a jeho rozdělení v Jemenu

Hlavním náboženstvím této země je islám. V současné chvíli se k němu hlásí 99 % obyvatel. Dle ústavy je zde islám státním náboženstvím, nelze konvertovat k jinému. V případě Jemenu však nemůžeme hovořit o islámu jako o jednotném náboženství, neboť se zde štěpí na dvě skupiny. Jednou skupinou jsou sunnitě, druhou skupinu představují šiité.

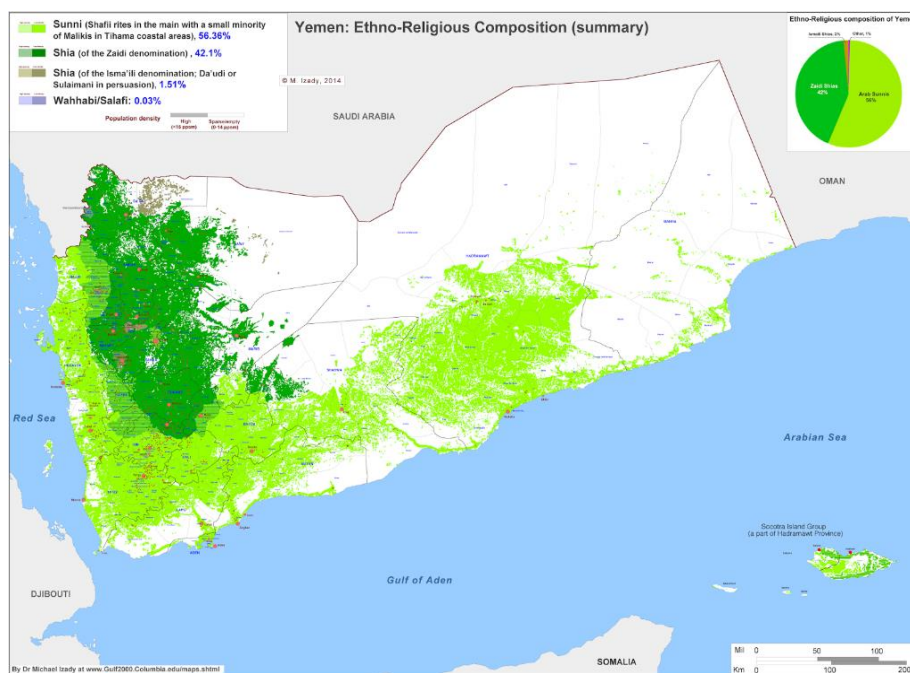
Hlavními rozdíly mezi podskupinami jsou:

- Neshoda v otázce nástupnictví proroka Mohameda
- Sunnitě označují za zdroj své víry Korán a sunnu, šiité pouze Korán

Sunnité a šiité jsou dvě hlavní odnože islámu, ve světě je přibližně 90 % sunnitů. Šiité naopak většinu času v politické opozici⁹ a nikdy se jim nepodařilo vytvořit samostatný stát, který by byl dlouhodobě funkční až na výjimky (např. dnešní Irán)¹⁰.

Sunnité osídľují převážně jih země a tvoří 2/3 z celkového počtu, zatímco šiité tvoří 1/3 z celkového počtu, jejichž usídlení je převážně na severu země.¹¹ K jejich štěpení došlo po smrti proroka Mohameda v roce 632 n. l. Přestože v Jemenu došlo k několika sporům mezi těmito dvěma odnožemi, přesto spolu dokáží žít v určitém druhu symbiózy.

Ilustrace: Náboženské rozdělení v Jemenu.¹²

⁹ Díky této skutečnosti byli po dlouhá léta pronásledováni a odsuzováni

¹⁰ Vyznavači šiitské větve islámského náboženství jsou k nalezení především ve státech Irán, Irák, Bahrajn a Libanon.

¹¹ *Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Jemen* [online]. 2013 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/jemen/

¹² *The Physical Ecology, Communal Loyalties, and Geopolitics of Yemen* [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://doctorpence.blogspot.cz/2015/09/map-on-monday-yemen.html>

V souvislosti s tradiční kulturou a náboženstvím, je také velice důležitý jemenský rys, kterým je tribalismus - pro Jemen velice charakteristický. Tribalismus představuje organizaci společnosti založenou na kmenech, rodech či velkých rodinách. Každý kmen si volí svého vůdce, což přináší těmto skupinám určitý druh autonomie a nezávislost na politické vládě. Tento způsob existence lze charakterizovat jako kulturně specifickou formu demokracie. Jižní kmeny neměli nikdy moc velký vliv, naopak ale byly velice soudržné a navzájem se podporovali, především díky vztahu mezi severojemenskými kmeny a zajdovským imamátem a pokusů jižních oblastí o získání autonomie. Naopak severské kmeny patří v dnešní době k těm nejvýznamnějším v zemi, dokonce zde vytváří kmenovou konfederaci.¹³

Politický život je zde založen na vztahu mezi kmeny a politikou státu. Jedná se o vztah, kdy obě jednotky mají snahu spolupracovat, neboť si uvědomují, jak je spolupráce v této oblasti důležitá a upravuje chod celého státu. Právě tato spolupráce předurčuje budoucí podobu státu Jemen. V případě dobré spolupráce může dojít k vytvoření lepších podmínek pro život. Spolupráce je klíčová především v ekonomických a sociálních oblastech, avšak díky neustále přetrvávajícím bojům mezi severem a jihem země nabírají rozměrů občanské války, přičemž jemenský konflikt je v souladu s posledním hodnocením Organizace spojených národů považován za humanitární katastrofu nejvyššího stupně.¹⁴

Obyvatelé státu Jemen tedy můžeme rozdělit na sunnity a šíity, kteří se dále dělí do jednotlivých kmenů, či spadají mezi tzv. nezařazené obyvatele, které se nepřiklání k žádné ze skupin obyvatel. Mezi obyvateli Jemenu najdeme také přibližně 1 %, které nevyznává islám, okolo 3 000 křesťanů, židů či ateistů. V minulosti se v Jemenu nacházela dost početná komunita židů, kteří byli během operace Létařící koberec přepraveno do Izraele.¹⁵

---

¹³ JEŽOVÁ, Michaela a Helena BURGROVÁ (eds.). *Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti*. Brno: Barrister, 2011. ISBN 978-80-87474-45-7.

¹⁴ OCHA: *Yemen: Highest Emergency Response Level Declared for Six Months* [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.unocha.org/top-stories/all-stories/yemen-highest-emergency-response-level-declared-six-months>

¹⁵ Celkový počet přepravených osob činil cca 47 000.

Současná politická situace v Jemenu

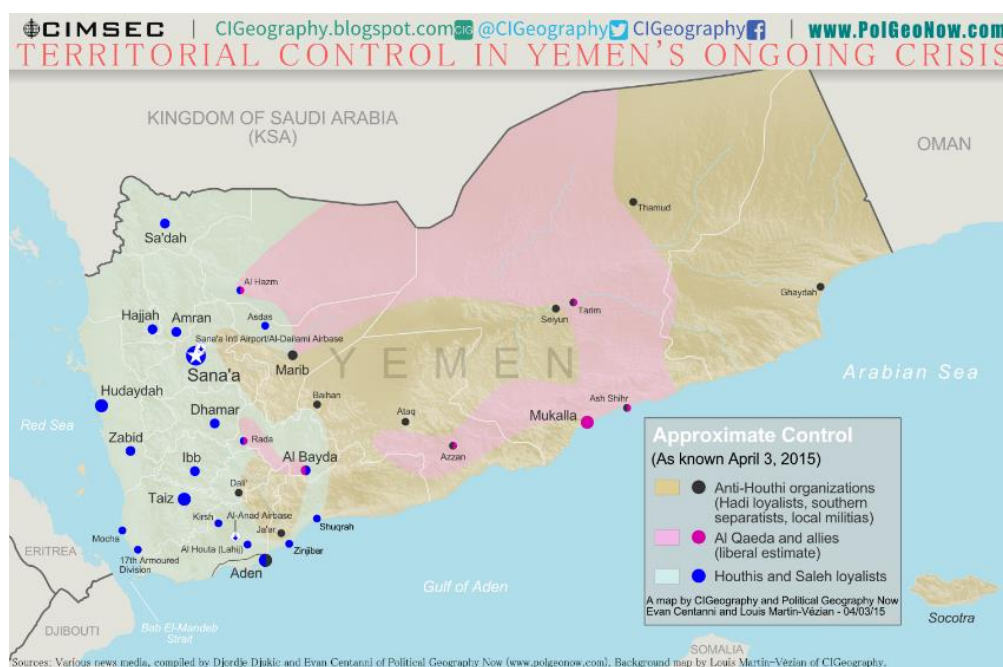
Jemen již od roku 2011 prochází revolučním hnutím inspirovaný tzv. Arabským jarem, avšak v budoucnu toto znamenalo ozbrojený konflikt mezi jednotlivými kmeny, který hrozil vypuknutím občanské války. Jednalo se především o protesty proti režimu prezidenta Ali A. Saleha, který byl nahrazen prezidentem Abd Rabú Mansúr Hádím. Jemenci protestovali jak proti ekonomickým problémům, tak proti zavedení dědičnosti prezidentského úřadu. Prezident Hádí byl charakterizován především svou mírnou politikou proti neuspokojeným Húthiům.

Po zvolení nového prezidenta následovalo světlé období, kdy mělo dojít k vytvoření nové ústavy. Zvratem se však stal rok 2014, kdy Húthiové obsadili hlavní město a i přehledy OSN se nepodařilo konfliktu zabránit, naopak znamenalo rezignaci generálního tajemníka OSN pro Jemen Jamala Benorama. Nastalou situaci nedokázalo vyřešit ani následné odvolání prezidentovi vlády, který však kladně reagoval na požadavky Húthiů.¹⁶

Situace byla tak kritická, že roku 2015 prezident Hádí opustil Jemen a uchýlil se do exilu v Saúdské Arábii. Hádí dočasně rezignoval na post prezidenta Jemenu a Húthiové se pokusili formovat novou vládu, avšak setkali se s neúspěchem ze strany Organizace spojených národů a členů Rady pro spolupráci arabských států v zálivu.

V současné politické krizi proti sobě tedy stojí povstalci kmene Húthí a vojenští příslušníci prezidenta Hádího, kteří jej podporují.

Ilustrace: Politické uspořádání Jemenu.¹⁷

¹⁶ BBC News: *Yemen Conflict: United Nations Special Envoy Benomar Steps Down* [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-32333046>

¹⁷ Political Geography: *War in Yemen: Map of Territorial Control (April 2015)* [online]. [cit. 2016-05-12]. Dostupné z: <http://www.polgeonow.com/2015/04/war-in-yemen-map-of-territorial-control.html>

Závěr

Jemen je v současné době jedním ze zhroutených států a to především díky své vnitřní nestabilitě. Zařezujeme jej do skupiny nejméně rozvinutých zemí. Jemen potřebuje zásadní změny, které se budou dotýkat především:

- Politického režimu - dlouhodobá nestabilita, přetrvávající konflikty, korupce
- Sociálních otázek – neuspokojivá úroveň školství, lékařské péče, sociální rozdíly mezi lidmi obývajícími města, neexistující sociální program
- Existenčních otázek – nedostatek pitné vody a její nedostatečná kvalita díky kontaminaci, potravinový problém, hrozba propuknutí cholery
- Bezpečnostních otázek – působení teroristických organizací, zvyšující se riziko teroristických útoků, nejistota a strach mezi obyvateli
- Ekonomických otázek – nízká úroveň ekonomiky, zaostalý průmysl, docházející zásoby ropy, stagnace rozvoje průmyslu

Pokud dojde především k politické rovnováze a spolupráci, některé ze zásadních problémů mohou být odstraněny. Avšak pro aktuální situaci je charakteristická činnost povstalců v kontextu formování vlády, neschopnost akceptování nastolených pravidel či stability. Je nutné si uvědomit, že pokud konflikty v zemi přerostou v občanskou válku, je pravděpodobné zapojení teroristických organizací a ohrožení celosvětového obchodu s ropou. Této varianty se samozřejmě obává i Saúdská Arábie, jako sousedící stát, neboť může dojít k ohrožení i její bezpečnosti. Ačkoliv arabské státy podporují znovu nastolení stabilní vlády prezidenta Hádího, situace není tak jednoznačná a neustále přibývá obětí. Situace je alarmující a již teď představuje hrozbu pro světovou bezpečnost.

Seznam zdrojů

JEŽOVÁ, Michaela a Helena BURGROVÁ (eds.). Současný Blízký východ: politický, ekonomický a společenský vývoj od druhé světové války do současnosti. Brno: Barrister, 2011. ISBN 978-80-87474-45-7.

BBC News: Yemen conflict: UN special envoy Benomar steps down [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-32333046>

Business Info: Jemen: Ekonomická charakteristika země [online]. 2014 [cit. 2016-05-09]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/jemen-ekonomicka-charakteristika-zeme-18815.html>

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: Jemen [online]. 2013 [cit. 2016-05-08]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/jemen/

OCHA: Yemen: highest emergency response level declared for six months [online]. [cit. 2016-05-11]. Dostupné z: <http://www.unocha.org/top-stories/all-stories/yemen-highest-emergency-response-level-declared-six-months>

The World Factbook: Middle East : Yemen [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_ym.pdf

Statoids: Governorates of Yemen [online]. [cit. 2016-05-10]. Dostupné z: <http://www.statoids.com/uye.html>